

**Helyhatósági választások Kárpátalján különös tekintettel a
Beregszászi járásban a magyar szervezetek által elért
eredményekre**

Tartalom

BEVEZETÉS	3
I. FEJEZET: Közigazgatási és választási rendszer..	5
1.1. Kutatási módszer	5
1. 2. Az ukrán közigazgatási rendszer	6
1. 3. Választási rendszerek	7
II. FEJEZET: Magyar érdekvédelmi szervezetek Kárpátalján.....	10
2. 1. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) bemutatása.....	10
2.2. Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) bemutatása.	13
III. FEJEZET: Az 1990 és 1998 közötti helyhatósági választások Kárpátalján.	16
3.1. Az 1990-es helyhatósági választások Kárpátalján	16
3.2. Az 1994-es helyhatósági választások Kárpátalján	16
3.3. Az 1998-as helyhatósági választások Kárpátalján.....	18
IV. FEJEZET: 2002 és 2010 közötti helyhatósági választások Kárpátalján	21
4.1. A 2002-es helyhatósági választások Kárpátalján.....	21
4.2. A 2006-os helyhatósági választások Kárpátalján	22
4.3. A 2010-es helyhatósági választások Kárpátalján.....	23
V. FEJEZET: A 1998-2010 közötti választási időszak helyhatósági választásának összesített eredménye.....	25
ÖSSZEFOGLALÁS	28
FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE	30
MELLÉKLETEK.....	3

BEVEZETÉS

Az állam és a nemzet fogalma, ugyan szorosan kapcsolódik egymáshoz, de semmiképp nem fedi egymást, így különbséget kell tenni közöttük. Az állam-nemzet felfogás szerint az állam fennhatósága alatt élők szükségképpen egy nemzethez tartoznak, vagyis az állam és a nemzet határai fedik egymást. Egynemzetiségű államok azonban sem Európában, sem a kárpát-medencében nem léteznek¹. A térség valamennyi államában, köztük Ukrajnában is, számos nemzeti kisebbség él, akiknek sorsa máig nem lett megfelelően rendezve, így helyzetük vizsgálata különös aktualitással bír. A nemzethez való tartozás alapvető emberi jog, így elsősorban az egyén döntésén múlik, hogy akar-e egy nemzethez tartozni vagy sem, másodsorban azon, hogy az állam milyen feltételeket biztosít ahhoz, hogy a területén élő valamennyi nemzetiség szabadon tudja megélni saját nemzetéhez való tartozását. A kisebbségek számára fontos, hogy meg tudják őrizni identitásukat, nyelvüket, hagyományaikat és kultúrájukat, aminek elengedhetetlen feltétele, hogy saját érdekeit képviselni tudják a többségi államon belül. A nemzeti kisebbségek érdekérvényesítő lehetőségeit elsősorban az befolyásolja, hogy az adott kisebbség bekapcsolódik-e a döntéshozatalba azáltal, hogy részt vesz a választásokon, illetve az sem mindegy, hogy milyen eredményeket tud elérni a választások során. Szakdolgozatom témája *„Helyhatósági választások Kárpátalján különös tekintettel a Beregszászi járásban a magyar szervezetek által elért eredményekre”*. A dolgozat célja, hogy bemutassa miként valósult meg a magyar képviselet az elmúlt 24 évben, hogyan és milyen eredményekkel szerepeltek a kárpátaljai magyarok a független Ukrajnában tartott helyhatósági választásokon. Továbbá, annak a bemutatása, hogy miként függ össze a választási rendszer és a kisebbségi érdekérvényesítés. A téma részletes feltárása elsősorban a kárpátaljai magyarság helyzetének a megértéséhez járul hozzá.

A dolgozat megírásához hasznos információként szolgáltak a következő munkák: Kovács Miklós: *Ukrajnai választások és magyar érdekvédelem 1989-2008 között*²; *Üzenet a kalapács alól*³; Kacsur Gusztáv: *Tíz év a Kárpátaljai magyarság szolgálatában*⁴; Gulácsi Géza: *Kis magyar nemzetiségpolitika*⁵; Fedinec Csilla: *Kárpátalja 1919-2009*⁶; Orosz Ildikó: *A függetlenségtől a narancsos forradalomig*⁷; Darcsi Karolina: *A 2006-os ukrajnai választások és a kárpátaljai*

¹LŐRINCZ-Orbán-Németh-Rockenbauer, 1998.

²KOVÁCS Miklós: *Ukrajnai választások és magyar érdekvédelem 1989-2008 között*. KMKSZ, 2008.

³KOVÁCS Miklós: *Üzenet a kalapács alól*. KMKSZ. Ungvár, 1998.

⁴KACSUR Gusztáv: *Tíz év a Kárpátaljai magyarság szolgálatában*. Ugocsa Print, 1999.

⁵GULÁCSI Géza: *Kis magyar nemzetiségpolitika*. Ungvár, 2009.

⁶FEDINEC Csilla: *Kárpátalja 1919-2009*. Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete. Bp. 2010.

⁷OROSZ Ildikó: *A függetlenségtől a narancsos forradalomig*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. PoliPrint Kft. Ungvár, 2007.

magyarság⁸; Móricz Kálmán: *Kárpátalja sorsfordulói*⁹, Győri Szabó Róbert: *Kisebbségi autonómia, regionalizmus*¹⁰. Az adatokat és információkat a Központi Választási Bizottság hivatalos oldaláról a www.cvk.gov.ua szereztük be. Információ kiegészítőként használtuk fel a kárpátaljai sajtóorgánumokat: *Kárpátalja*, *Kárpátfő*, *Kárpáti Igaz Szó*, *Beregi Hírlap*, illetve a *Beregszász* c. hetilapokat.

A munka megírása során alapvető problémát jelentett, hogy az 1990-es években tartott helyhatósági választásokra vonatkozóan kevés pontos adatot sikerült összegyűjteni. A hasonló témával foglalkozó szakirodalmak nagy része is csak érintőlegesen, vagy összesítve tárgyalja ezeket a választásokat.

A szakdolgozat első fejezetében bemutatásra kerül az ukrán közigazgatás és választási rendszer, az azt befolyásoló tényetők.

A munka második fejezetében a két magyar érdekvédelmi szervezet a KMKSZ¹¹ és az UMDSZ¹² kerül bemutatásra. A harmadik fejezetben az 1990-1998 közötti kárpátaljai helyhatósági választásokon elért magyar eredményeket mutatjuk be. A munka negyedik fejezete a 2002 és 2010 közötti kárpátaljai helyhatósági választásokról szól. Az ötödik fejezetben az eddigi lebonyolított hat helyhatósági választást, illetve azokon részt vett magyar szervezetek eredményeit foglaljuk össze.

⁸DARCSI Karolina: *A 2006-os ukrán választások és a Kárpátaljai magyarság*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Kutatóintézet Tanulmánygyűjteménye. PoliPrint Kft. Ungvár, 2010.

⁹MÓRICZ Kálmán: *Kárpátalja sorsfordulói*. Hatodik síp Alapítvány. Bp. 2001.

¹⁰GYŐRI Szabó Róbert: *Kisebbségi autonómia, regionalizmus*. Osiris kiadó. Bp. 2006.

¹¹Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség

¹²Ukrán Magyar Demokrata Szövetség

Közigazgatási és választási rendszer

1.1. Kutatási módszer

A magyar érdekek képviselője terén nemcsak az érdekvédelmi szervezet jelenléte elengedhetetlen, hanem azok sikeres megjelenítése is. Munkánkban a kárpátaljai helyhatósági választásokat mutatjuk be. A helyhatósági választásokra vonatkozó adatokat az Ukrán Központi Választási Bizottság hivatalos oldala (www.cvk.gov.ua) tartalmazta.

A hiányos adatok pótlását a sajtóban megjelent hivatalos adatok alapján dolgoztuk fel. Az adatgyűjtés során áttekintettünk minden olyan sajtóközleményt, amely a helyhatósági választásokkal kapcsolatos információt tartalmazott 1990 és 2010-es időszak között. Összesen öt magyar nyelvű sajtóorgánumban anyagait dolgoztuk fel. A vizsgált sajtóorgánumban a következők voltak: Kárpátalja, Kárpáti Igaz Szó, Beregi Hírlap, illetve a Beregszász c. hetilapok. A sajtó átvizsgálásával kiderült, hogy a választásokat megelőző és azt követő egy hónap volt a legintenzívebb időszak, a helyhatósági választásokkal kapcsolatban.

További forrásként szolgáltak azok a munkák, amelyek a kárpátaljai választásokkal foglalkoztak. Ezek kiválóan tükrözték a választási eredmények kialakulásának hátterét, hogy mely tényezők játszottak közre a helyhatósági választásokban. A munkafolyamat a következő módszerek alapján valósult meg: információ és adatgyűjtés, a beszerzett adatok rendszerezése, a választásoknak megfelelően. A munkafázis következő szakaszában a begyűjtött és rendszerezett adatokat elemeztük a Microsoft Excel program segítségével, amelyet a mellékletekben diagramok és táblázatok alatt szemléltetünk.

1.2. Az ukrán közigazgatási rendszer

Ukrajna közigazgatásilag 24 megyéből, a Krími Autonóm Köztársaságból, illetve Kijev és Szevasztopol különleges státusszal bíró városokból áll¹³. A 2014-es évben a Krím félsziget orosz megszállás és közigazgatás alá került, amelyet Ukrajna nem ismert el. A Krím félsziget területi hovatartozása jelenleg bizonytalan.

Az ukrán közigazgatás azon szervek rendszerét alkotja, amelyek ellátják a végrehajtó, a törvényhozó, a rendszerező és szervező feladatokat. Ez az államigazgatás különböző szintjén valósul meg, amely a központi, területi és helyi szintek rangsora alapján épül fel¹⁴. Szerkezetileg a közigazgatás négy részre osztható. A négy szintet választott testületek alkotják. A testületek legfelsőbb szintjén Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa áll. Közvetlenül alatta a megyei vagy területi szint, illetve megyei alárendeltségű városok helyezkednek el. A megyei szint választott testülete, a megyei tanács. A megyei tanácsok élére tanácselnököt választanak. E közigazgatási rendszert a Szovjetunióból örökölte meg Ukrajna, amelyben a nép által demokratikus úton választott képviselők tanácsokat alkotnak. A megyék járásokra oszlanak, amely a közigazgatás harmadik szintjét alkotja. Ezek élén a megyei szinthez hasonlóan választott tanácsok állnak. A járási tanáccsal egy szinten helyezkedik el a megyei alárendeltségű városok, s azok tanácsai. A járási jogú városok közvetlenül a megyei irányítás alá tartoznak, amelyek kiváltak a járás irányítása alól. A legalsó szinten a helyi önkormányzatok helyezkednek el, amelyek a járás részét alkotják. A város kategóriába való besorolásakor többek között a lakosság népességszáma is meghatározó tényezőként jelenik meg¹⁵.

Az ukrán közigazgatási rendszer sajátossága, hogy megjelenik a végrehajtó hatalom által kinevezett szerv, az adminisztráció. Ez a közigazgatás legalsó szintjének kivételével mind a három szinten megtalálható a választott tanácsok mellett. A megyei és járási végrehajtó bizottság hatáskörét tekintve nem tartoznak a megyei és járási döntéshozó testületek irányítása alá, hanem önálló szervként működnek. A végrehajtó bizottságok élén kinevezett személyek állnak, akiket a köztársasági elnök nevez ki, illetve válthat le. Így a végrehajtó hatalom élén álló adminisztráció elnöke megyei szinten nagyobb hatáskörrel rendelkezik, mint a megyei tanács elnöke. A járások szintjén is jelen van az adminisztráció, amely a helyi végrehajtó és erőszakszervezeteket irányítja. A járási szint legfőbb feladata a településeknek az irányítása, illetve azok költségvetésének meghatározása. Az alapszint

¹³UKRAJNA ALKOTMÁNYA. Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának hivatalos kiadványa. Információs Nyomdai ÜgynökségIBA”, 1996. 133. cikkely

¹⁴BOTLIK József: *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján 1918-1945*. Nyíregyháza, 2005 3-4.

¹⁵DARCSI Karolina: *A 2006-os ukrainai választások és a kárpátaljai magyarság*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Kutatóintézet Tanulmánygyűjteménye. 64.

szociális szférájával kapcsolatos kérdések jelentős része, továbbra is a járás feladatkörébe tartozik, így valódi önkormányzási szintről nem beszélhetünk.

A járási szint alatt a helyi önkormányzatok helyezkednek el. A jelentős hatáskörök és források hiánya miatt ezen a szinten nem jelenik meg az adminisztráció. A végrehajtó hatalmat az önkormányzatokban a polgármester látja el. A megyei és járási szinthez hasonlóan az önkormányzatok is rendelkeznek választott testülettel, melynek feladata a helyi ügyek intézése, illetve a költségvetés elfogadása¹⁶.

A megyei alárendeltségű városok irányításában nem található városi adminisztráció, amely érdekessé teszi a helyzetet, mivel ezen a szinten jelentős források állnak rendelkezésre. Ez az ún. önkormányzatiság megjelenésének színhelye, mivel nincsenek alá fölé rendelve közvetlenül a legfelsőbb szinteknek a helyi szervek. A közigazgatásban az önkormányzatok helyzete problémás, amelyek különböző okokra vezethetőek vissza. Az egyik legfontosabb, hogy a Szovjetunióból átvett közigazgatási rendszer erősen központosított. Ennek következtében nincsen lehetősége az önkormányzatoknak, hogy önállóan dönthessenek, akár pénzerőforrásaik felől¹⁷. Problémát jelent az is hogy a köztisztviselői munkahelyek nagy részében hiányzik a magyar nemzetiségű hivatalnok, így a magyar ügyintézés lehetősége is alacsony magyar szempontból¹⁸.

Az ukrán közigazgatás elsősorban a többségi nemzet érdekeit képviseli, s csak másodsorban a kisebbségek érdekeit. De lehetőséget ad a kisebbségeknek, hogy állampolgári joguknak eleget téve részt vegyenek a tanácsok munkájában. Ennek köszönhetően a közigazgatás és a nemzetiségi politika rengeteg szálon kapcsolódik egymáshoz¹⁹.

1.3. Választási rendszerek

A választások legfőbb feladata a közhivatalt betöltő személyek kiválasztása, amely a demokrácia legitimitásának eszköze is egyben. Demokratikus választásról akkor beszélhetünk, ha a nép maga választja meg képviselőit, illetve bármilyen szintű közösségek a maguk képviselői²⁰. A választók felhatalmazzák az általuk megválasztott személyeket a hatalom gyakorlására. A szavazatoknak mandátummá történő átalakítása a választási rendszer formájától függ, amely meghatározza a részvételre jogosultak körét, a választókerületeket és a bennük elnyerhető mandátumok számát, a szavazó körzeteket és a

¹⁶BARANYI Béla: *Kárpátalja*. Dialóg Campus Kiadó, Pécs-Budapest, 2009. 503.

¹⁷DARCSI Karolina: I.m. 66.

¹⁸GYŐRI Szabó Róbert: *Kisebbség autonómia, regionalizmus*. Osiris kiadó. Bp. 2006. 366-367.

¹⁹BOTLIK József: I.m. 3-4.

²⁰BAYER József: *Politikatudomány alapjai*. Napvilág Kiadó. Bp. 2000. 210.

szavazás konkrét lefolyását. Minden ország választási rendszere tartalmaz történelmi esetlegességet, melyekben a helyi pártpolitikai erőviszonyok és a politikai tradíciók tükröződnek. Így különböző országokban eltérő módon fejlődtek ki. A választási rendszereknek két alapvető típusa van: a többségi és az arányos választási rendszer. Az országok nagy része a két választási rendszer valamilyen kombinációját alkalmazza a választások lebonyolítására.

A többségi választási rendszert leggyakrabban a relatív és az abszolút többség választás rendszerre osztják fel. Viszont a többségi elv is sokkféleképpen alkalmazható, attól függően, milyen részvételi arány szükséges a az érvényességhez, illetve a szavazatok mekkora hányada elegendő a mandátum megszerzéséhez. A világos alternatívák között egyszerű a választási lehetőség, de több jelölt és alternatíva esetén bonyolult, amely során áttételes eljárásra van szükség, ahhoz hogy a többségi akarat kiderüljön.

A relatív többségi választási rendszerben az a jelölt szerzi meg a mandátumot, aki a legtöbb szavazatot nyerte el egy választókerületben. Viszont a veszett félre leadott szavazatok elvesznek, mivel azokat nem veszik figyelembe. Ennek mintapéldáját az angol választási rendszer, amely egyéni választókerületeken alapul. A választás során relatív többségi vagyis 1 szavazat többséggel is lehetséges a mandátum megnyerése. E választási rendszer során nem alkalmaznak érvényességi küszöböt, így akármilyen kevesen szavaznak azok érvényesnek fognak minősülni. A választási rendszer lebonyolítása során alkalmaznak korrekciókat, amelyek különböző alapelveket vesznek figyelembe.

Az abszolút többségi választási rendszer tipikus példaként említhető meg a francia választási rendszer. Ebben a rendszerben az a képviselő szerez mandátumot, aki a szavazatok abszolút többségét nyerte el (50% +1 szavazatot). Mivel az előforduló során ritkán sikerül ezt az arányt elérni, így ezért második fordulót is tartanak. A második fordulón viszont csak azok indulhatnak, akik korábban a legtöbb szavazatot nyerték el, illetve azok, akik elérték a szavazatok bizonyos százalékát. A második fordulóban viszont a relatív többség alapján döntenek. Ugyanakkor a többségi elv alkalmazása önmagában még nem elégséges a választás demokratikusságához²¹.

Az arányos választási rendszer másképpen alakítja át a szavazatokat mandátumokká. A választási rendszerben a leadott szavazatokat arányosan osztják el a pártokra leadott szavazatok mértékében. Ennek értelmében a politikai érvényesülés párthoz kötötté válik. Technikailag az arányos választási rendszert pártlisták révén bonyolítják le, ahol nem a többség számít, hanem a mandátumokat a pártlistára leadott szavazatok összesítése alapján arányosan osztják szét a listán szereplő jelöltek sorrendje alapján. A lista lehet kötött, ha a

²¹Bayer József: I.m. 211.

választók nem állíthatják sorrendbe az általuk támogatott jelöltet, s csak elvetni, vagy elfogadni tudják a listát. A lista szabad abban az esetben, ha a választók maguk állítják

sorrendbe a jelölteket. A vegyes választási rendszer kombinálja egymással a többségi és az arányos választási eljárásokat. Ennek értelmében a mandátumok fele egyéni, míg a másik fele pártlista alapján kerül elosztásra. Ilyenkor a szavazópolgár két szavazólapot kap. Egyiken a körzetben induló egyéni jelőltre, míg a másikon a egy pártra²².

Ukrajnában 1990-es évektől 2010-ig hat alkalommal rendeztek helyhatósági választásokat. Kivételt képez ez alól az 1990-ben tartott helyhatósági választás, melyet még a Szovjetunió keretein belül tartottak meg. A választást a Szovjetunióban alkalmazott többségi választási rendszer alapján bonyolították le. Ukrajnában a helyhatósági választásokat a parlamenti választásokkal egy időben tartották meg egészen a 2006-os évekig, kivéve az 1994-es évet, mivel akkor az elnökválasztással egy időben tartották meg.

A 2006-os listás választási rendszer bevezetéséig a helyhatósági választásokat nem az arányos, de nem is a többségi választási rendszer alapján, hanem egy ún. preferenciális listás szavazás egyik változata alapján tartották meg. Az 1994-es, 1998-as, és 2002-es helyhatósági választások során ezt a választási rendszert alkalmazták. A preferenciális listás választás során nem alkalmazták az érvényességi küszöböt, amelyek lehetővé tették a mandátumszerzés nagyobb lehetőségét. A rendszer szerint a szavazók megkötések nélkül minden jelőltre leadhatták voksukat, vagyis tetszőleges számú jelőltre szavazhattak az indulók közül. Ez egyben visszaélésekre és csalások sokaságára is lehetőséget adott, így ezeken a választásokon a szavazatszámláló bizottságok könnyedén kinevezhették a döntéshozó testület képviselőit. A megyei tanács képviselői a járási szintű egységekből kialakított körzetekből kerültek ki, úgy hogy azok népességétől és területi méreteitől függetlenül ugyanakkora számú képviselőt jutattak a testületbe.

A 2006-os évben a listás rendszerre történő áttérés, mely alól kivételt képeztek a közigazgatás legalsó szintjén lévő egységek, jelentős változásokat eredményeztek. A megyei és járási tanácsok testületét a korábbi 4 éves időtartam helyett 5 évre változtatták meg. A választás során továbbá bevezették a 3%-os bekerülési küszöböt. A helyi tanácsokban továbbra is megmaradt az egyéni jelölés a képviselőjelöltekre, illetve a polgármesterre nézve²³. A városi típusú települések testületeinek megválasztása során is ezt a rendszert alkalmazták.

A 2010-es választások során bevezették a vegyes választási rendszert, amelyet 1998 és

²² Kovács Miklós és Darcsi Karolina: Politológia. Jegyzet a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola hallgatói számára. PoliPrint Kft. Ungvár. 2006. 64.

²³DARCSI Karolina: I.m. 66.

2002-ben parlamenti képviselők választására használtak. A választási törvények értelmében a képviselőjelöltek egyéni és pártlistán is jelölhették magukat. Napjainkban is ezt a választási rendszert alkalmazzák

II. FEJEZET

Magyar érdekvédelmi szervezetek Kárpátalján

2.1. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) bemutatása

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) megalakulásában fontos szerepet játszott azoknak a magyar értelmiségieknek a tevékenysége, akik már a Breznyevi időszak „lágy diktatúrában” a tétlenség helyett a tettek mezejére léptek. Az első ilyen megnyilvánulás az 1971-es beadvány volt. Ez elsősorban a magyarság alapvető jogaival, öngazgatásával, foglalkozó dokumentumnak minősíthető. A beadvány igyekezett megfelelni, a lenini tanoknak s annak megfelelően példázta a magyar kulturális fejlődés szükségességét. Mivel az első beadványt a helyi pártbizottság nem vette figyelembe, ennek köszönhetően hamar megszületett a második bővebb formája, amelyet ’72-es Beadványként ismer a kárpátaljai magyarság. Az elkészült beadványt több ezren írták alá, amelyet a Szovjet Kommunista Párt Központi Bizottságához nyújtottak be. Ennek megfelelően a felelősség a megfogalmazókat terhelte. Még ha nem is járt szibériai száműzetéssel, akkor is vállalniuk kellett az erkölcsi meghurcoltatásokat. Kovács Vilmost, Fodó Sándort, S. Benedek Andrást, a beadvány megfogalmazásáért eltanácsoltak a munkahelyükről, s megtiltották szakmájuk gyakorlását is. Azokat a fiatal egyetemistákat, akik szintén segédkeztek az aláírás gyűjtésében katonaszolgálatra kötelezték. A beadvánnyal viszont elindult egy olyan irányba való elmozdulás, amely a későbbi magyar érdekvédelem alapjait fektette le²⁴.

Gorbacsov hatalomra kerülése, s az általa meghirdetett peresztrojka és glasznoszty, változást idézett elő mind a Szovjetunió, mind a magyarság körében. Az 1987-es évtől kezdődően a korábbi beadványokban óvatosan emlegetett témák egyre nyilvánosabbá váltak. Ennek illetve az Ungvári egyetemről kibocsátott magyar diplomásoknak köszönhetően elindult a kulturális közművelődési egyesületeknek a szervezése. Ilyen volt az 1988-ban létrehozott József Attila alkotóközösség is. Működésük szempontjából a legfontosabb az volt, hogy a magyar kisebbség szervezőerejévé és annak magyarságát egybegyűjtő táborává vált. Az év folyamán az értelmiségiek számára egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy elérkezett a magyar érdekvédelmi törekvéseknek az egyesítése és magasabb szintre való emelése²⁵.

1989. január 21-én Ungváron tartott gyűlésen megalakították az ukrán Sevcsenko Anyanyelvi Társaságot. Az ukrán kulturális társaság megalakításán, olyan magyar személyek voltak jelen, akik már a 70-es években is lépéseket tettek, annak érdekében, hogy a magyar érdekek megvalósuljanak. A jelenlévő magyar résztvevőket az ukrán szervezők maguk biztatták, hogy hozzák létre a maguk saját érdekvédő szervezetüket. A magyar résztvevők

²⁴OROSZ Ildikó: *A függetlenségtől a narancsos forradalomig*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. PoliPrint Kft. Ungvár, 2007. 182-183.

²⁵MÓRICZ Kálmán: *Kárpátalja Sorsfordulói*. Budapest, 2001. 149.

számára ez is bizonyította, hogy elérkezett az idő, hogy megalakítsák a magyarság érdekeit képviselő szervezetet. Az itt összeállt kezdeményező csoport számára már nem volt vitás, hogy lehetséges-e nemzetiségi alapon szerveződő társadalmi szervezet létrehozása közvetlen állami, illetve pártközreműködés nélkül.

1989. február 26-án Ungváron a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság nagytermében megalakult a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ)²⁶. A kezdeményező személyek a következőek voltak: Balla László, Debreceni Mihály, Dupka György, Fodó Sándor, Gazda Albert, Jánki Endre, Móricz Kálmán, Túróczy István, Varga Béla, Zseliczky József. Az alakító gyűlésen legalább 500 személy vett részt, ahol a kezdeményezőknek köszönhetően elfogadták a szervezet: Alapítólevelét, Alapszabályzatát s megválasztották közfelkiáltással első elnökéül Fodó Sándort. Az első választmányi ülésen a szövetség létrehozta a 7 tagú elnökséget²⁷. Az elnökség tagjait a következő személyek alkották: Fodó Sándor elnök, Móricz Kálmán alelnök, Dupka György titkár, Túróczy István gazdasági felelős, míg Dalmay Árpád, Gulácsy Géza és Szöllősy Tibor elnökségi tagok voltak²⁸.

A kulturális szövetség első programja a leginkább a 72-es beadványt tükrözte, amely mindenképpen az anyanyelvi oktatást és annak művelődését akarta biztosítani²⁹. Az alapító gyűlést követően Kárpátalja magyar településein sorra alakultak meg a KMKSZ alapszervezetei. Rövid időn belül Kárpátalja legnagyobb társadalmi szervezetévé nőtte ki magát. A KMKSZ a magyarság számára elérte, hogy nyíltan és szabadon ünnepelhessék nemzeti ünnepeiket, használhassák nemzeti szimbólumaikat, s átélhessék az összmagyarsághoz való tartozásának örömeit. Ezeknek az örömeknek a részét képezte történelmi múlt felelevenítése, néhány olyan emlékjel felállításával, amelyek létfontosságú események voltak az egyetemes és kárpátaljai magyarság történetében. A KMKSZ alap, közép és területi szervezetekből épül fel, amelynek döntéshozó testületei: a közgyűlés, a választmány és az elnökség. A közgyűlés az alapszervezetek küldötteiből áll össze és legalább évente egyszer ülésezik. A mandátumok eloszlását tekintve az alapszervezetek érvényes taglétszáma alapján történik, amelyet a választmány által megszabott kvóták határoznak meg. A közgyűlés legfőbb feladata, hogy megválassza a KMKSZ elnökét, annak alelnökeit, az ellenőrző és etikai bizottságot, illetve választmányt. Továbbá jóváhagyja és módosítja az alapszabályzatot. Az ellenőrző bizottság a középszintű szervezetek által delegált személyekből áll, melynek feladata, hogy ellenőrizze a Szövetség gazdasági-pénzügyi tevékenységét. Az ellenőrző bizottsághoz hasonlóan az etikai bizottságok tagjait is a középszintű szervezetek képviselői alkotják. Feladata, hogy ellenőrizze az alapszabályzat

²⁶MÓRICZ Kálmán: *Kárpátalja Sorsfordulói*. Budapest, 2001. 154.

²⁷KÁRPÁTALJA. 4. szám. 1990. június 23. 7-8.

²⁸OROSZ Ildikó: *A függetlenségtől a narancsos forradalomig*. Ungvár, PoliPrint Kft. 2007.190.

²⁹<http://www.karpatalja.com.ua/kmksz/tortenete.html> 2014.02.22. 12:05

betartását. A választmány a közgyűlések közötti időszak fő döntéshozó szerve, amely a közgyűlés határozatai alapján irányítja a KMKSZ-t. Negyedévente ülésezik, ahol előkészíti és eldönti a közgyűlés időpontját. Az elnökség a választmány fő döntéshozó szerve, amely a KMKSZ elnökéből, annak alelnökeiből, illetve a középszintű szervezetek elnökeiből áll. A KMKSZ végrehajtó szerve a titkárság, amelynek feladata a politikai ügyek vitele³⁰.

1992-es szövetségi választmányi ülésen módosították az alapszabályt és a 7 tagú elnökséget 13 tagúra bővítették. Ez főként annak volt köszönhető, hogy az újonnan alakult középszervezetek vezetői is helyet kaptak az elnökségben. A középszintű szervezet elnökeiként kaptak helyet a következő személyek: Balogh Géza munkácsi, Dalmay Árpád beregszászi, Kiszely Tihamér Ungvár városi, Kovács Elemér nagyszőlősi, Milován Andrea egyetemi, ifj. Sari József Felső-Tisza-vidék és Zseliczky József Ungvár Járási Középszintű Szervezeteként. Továbbra is Dupka György töltötte be a titkári pozíciót, ugyanúgy gazdasági felelős maradt Túróczy István, míg új elnökségi tagként Kovács Miklóst is megválasztották. Az alapszabály módosításban a szövetség döntéshozó és végrehajtó bizottságát szétválasztották, úgy, hogy a döntéshozó szerv az elnökség, míg a végrehajtó szerv a titkárság lett. A tisztújításon Fodó Sándort újraválasztották, aki alelnökéül Tóth Mihályt jelöltette és Milován Sándort, míg Túróczy István, Dupka Györgyöt jelöltette, aki nem fogadta el a felkérést és egyben visszalépett a KMKSZ-ben betöltendő bármely tisztségi szereptől. Dupka Györgyhez hasonlóan Tóth Mihály sem vállalta a pozíció betöltését, ennek következtében Milován Sándor lett az alelnök. Azok a személyek, akik kiszorultak az elnökségből egy csoportba verődve megalakították a KMKSZ Demokratikus Platform Kezdeményező csoportját, amelynek a célja az volt, hogy a kimaradt tagoknak elnökségi helyet biztosítson³¹. Bár ez nem valósult meg és szakadás egyre érezhetőbbé vált. A szervezeti szakadás a helyi szervezetek kiválását erősítette meg. Az 1996-os VII. közgyűlésen Fodó Sándor a szakadás miatt lemondott. A szövetség elnöki helyére Vári Fábián Lászlót és Kovács Miklóst jelölték. A szavazáson Kovács Miklós szerzett több szavazatot, így ő lett a KMKSZ új elnöke egészen 2014-es évig. A 2014-ben a tisztújító közgyűlésen egyhangú többséggel Brenzovics Lászlót, a KMKSZ alelnökét választották meg új elnöknek.

A Szövetség a politikai élet szempontjából mindig fontosnak tartotta a helyi lakosság öngazgatását. Az első alkalom a képviselőjelöltek indítására az 1990-es év parlamenti és helyhatósági választás során adódott, amelyet még a Szovjetunió keretein belül tartottak meg. A parlamenti választások során a KMKSZ-nek nem sikerült parlamenti képviselői mandátumot szereznie. Ennek oka az volt, hogy a Szövetség elnöke Fodó Sándor nem magyar körzetben indult, hanem a nagyszőlői járásban, ahol csak második helyen szerepelt. A

³⁰ <http://www.karpatalja.com.ua/kmksz/alapszabaly.html> 2014.02.22. 12:06

³¹ OROSZ Ildikó: *A függetlenségtől a narancsos forradalomig*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. PoliPrint Kft. Ungvár, 2007. 196.

helyhatósági választásokon a törvény csak városi, járási és területi szinten tette lehetővé, hogy a Szövetség saját jelöltet indítson³². A megyei tanácsba a KMKSZ 29 képviselőt támogatott, amelyből mindössze 11-en kerültek be a Megyei Tanácsba.

Az 1994-es parlamenti és helyhatósági választások ismét lehetőséget adtak a KMKSZ-nek az érdekérvényesítésre. A Szövetség parlamenti képviselőnek Fodó Sándort jelöltette, míg a beregszászi alapszervezet ugyanerre a pozícióra Tóth Mihályt. Az érdekkülönbségek a szervezeten belül egyre nyilvánvalóbbá váltak. A parlamenti választásokat végül Tóth Mihály nyerte meg³³. A helyhatósági választások két fordulójára június végén, július elején került sor, ahol a magyar jelöltek kedvező eredményeket értek el. A 60 tagú megyei tanácsnak 9 magyar tagja lett³⁴.

Az 1998-as parlamenti és helyhatósági választásokon a KMKSZ új elnökét Kovács Miklóst indították parlamenti képviselőjelöltként a magyar többségű választóköri körzetben. A kivált szervezetek és a hatalom Tóth Mihályt a Beregszászi Járási Közigazgatási Hivatal elnökét indította ellenjelöltként. A parlamenti választásokat Kovács Miklós nyerte meg. A területi tanácsba a Szövetségnek kevesebb tagot sikerült bejuttatnia, mint az előző helyhatósági választások során.

A 2002-es parlamenti választások során a KMKSZ nem tudott parlamenti mandátumot szerezni. A visszalépés mandátumok szerzésében a helyhatósági szinten is érezhetővé vált mind a Szövetség mind a magyar érdekvédelmi szervezetek képviselése terén is.

A 2006-os országgyűlési választások mellett helyhatósági választásokra is sor került. A 2005-ben meghatározott arányos választási rendszer miatt a KMKSZ ukrainai magyar pártként is bejegyeztette magát. A választásokat az új arányos választási rendszer alapján tartották meg, amelyen a bejegyzés ellenére a KMKSZ-nek nem sikerült parlamenti jelöltet állítani, de helyhatósági szinten jól szerepelt.

2.2. Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) bemutatása

Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség 1991. október 5-én alakult meg Kijevben. Az UMDSZ-t a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Lembergi (LMKSZ) és a Kijevi Magyarok Szövetségével (MKE) közösen hozták létre, amelynek legfőbb célja a magyar érdekek országos szinten való megjelenítése. A szervezetet Fodó Sándor a KMKSZ elnöke, Vígh János az MKE egyesület elnöke és Ilku Marion az LMKSZ elnöke irányította. A Szervezet első közgyűlését 1992. január 18-án tartották meg, ahol elfogadták a szervezet

³²MÓRICZ Kálmán: *I.m.*151.

³³OROSZ Ildikó: *I.m.* 197.

³⁴Kovács Miklós: *I.m.* 2008. 80.

alapszabályát, illetve Vass Tibort választották főtitkárrá. Az alapszabályzatot 1992 márciusában jegyeztette be az Ukrán Igazságügyi Minisztérium.

Az UMDSZ-ben az érdekeltek hamar a felszínre törtek. Ennek oka az volt, hogy nem tudtak megegyezni a kárpátaljai és az ukrainai magyarok az UMDSZ szövetségen belüli lélekszamarányos képviselétről. Miután a tárgyalások nem vezettek eredményekre a KMKSZ felfüggesztette tagságát a szervezeten belül.

A szervezet életében a változás az 1996. március 9-én tartott közgyűlést követően vált érezhetővé. Magát a gyűlést az LMKSZ és az MKE hívta össze azzal a céllal, hogy jobban bekapcsolja a szervezetet a mindennapi életbe, valamint tovább bővítse szervezeti tagságát. Ennek köszönhetően nyert felvételt a szervezetbe a Magyar Értelmiségek Kárpátaljai Közössége (MÉKK) és a Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma (KMSZF). A szövetség elnökéül Tóth Mihályt választották, aki ebben az időben parlamenti képviselői pozíciót töltött be. Székhelyét Ungvárról Kijevbe helyezte át. Az irányításban az UMDSZ a társelnöki pozíciót megszüntette és helyébe létrehozta a közgyűlést, amelyben a tagszervezetek elnökei képviselték az alapszervezeteket. A Szövetség elnökségét a következő személyek alkották: Vígh János (MKE), Ilku Marion József (LMKSZ), Dalmay Árpád (KMSZF), Dupka György (MÉKK) elnökei. Ezt követően minden tagszervezet 5-5 személlyel képviseltette magát a Szövetségben. A közgyűlésen munkabizottságot hoztak létre, amelynek feladata a működési szabályzat és programtervezetek kidolgozása volt³⁵.

Időközben a Szövetség felvételt kért a Magyarok Világszövetségébe. Az 1996. június 8-án megtartott közgyűlésen a KMKSZ felfüggesztette tagságát az UMDSZ-en belül.

Az 1999. május 29-én tartott tisztújító közgyűlésen meghallgatták Tóth Mihály elnök, Vass Tibor ügyvezető beszámolóit, amelyet követően döntöttek az új tagszervezetek felvételéről. Módosult az UMDSZ strukturális felépítése is, mégpedig a következő képen: elnökké Tóth Mihályt, ügyvezető elnökké Vass Tibort, regionális alelnökké Zubánics Lászlót, míg a Kárpátokon túli területeken Ilku Marion Józsefet választották. Létrehoztak hét munkabizottságot, amelyben Dupka György gazdasági, Horváth Sándor közművelődési, Tóth Mihály önkormányzati-emberjogi, Vígh János külkapcsolatok, Árpá Péter oktatási, Kőszeghy Elemér társadalompolitikai, míg egészség és ökológiai felelős dr. Szabó László lett³⁶. 2002-ig az UMDSZ lényegesebb tevékenységet nem folytatott.

A 2002. december 7-i UMDSZ tisztújító közgyűlés a szervezet tisztségviselőinek beszámolójával kezdődött. A tisztújításon az UMDSZ új elnökének Gajdos Istvánt választották meg, akit ekkor magyar nemzetiségűként töltött be parlamenti képviselői pozíciót. Az elnöki tisztújítás mellett az alelnök megválasztására is sor került az UMDSZ-ben:

³⁵Orosz Ildikó: I.m. 206.

³⁶www.Umdsz.uz.ua 2014. 02. 15. 14: 25

Dupka György kulturális-szervezési, Kincs Gábor gazdasági, Kőszeghy Elemér politikai, Vass Tibor ügyvezetői alelnöki tisztségre választották meg.

A 2003-as évre bontakozott ki a szervezet alapszervezeteinek elterjedése egész Kárpátalja szerte, így tömegszervezetté vált. A május 3-án tartott közgyűlés döntött az alapszabály módosításáról, a júliusi kongresszus előkészítéséről és új tisztségviselők személyéről is. Dupka György alelnök javaslatára újabb két szakbizottságot hoztak létre. Az egyik az agrárszakbizottság, melynek vezetője Bihari András, a Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal elnöke volt. A másik az örökségvédelmi szakbizottság. Ennek irányításával, pedig Stark István viski szakembert bízták meg. A meglévő jogi szakbizottság elnökévé dr. Tóth Mihály, az UMDSZ korábbi elnökét választották. A módosított alapszabály értelmében megválasztották az országos tanács vezetőit. Elnöke Zubánics László, alelnöke Horváth Sándor és Kárász Magdolna lett. A megüresedett művelődési szakbizottság elnöki tisztségébe Szabó Tibort választották³⁷.

Az 1991-től megalakult UMDSZ érdemleges tevékenysége a politika és társadalmi színterén csak a 2002-es évtől figyelhető meg. Ennek oka az, hogy a 2002-es évtől átalakul strukturális felépítése, amely során átveszi a KMKSZ szerkezeti felépítését. Ennek következtében a kollektív tagságot felváltja az egyéni tagság, amelynek köszönhetően az UMDSZ tömegpártként kezd el funkcionálni a 2002-es évtől. Továbbá a 2002-es évtől már nyíltan magyar érdekvédelmi szervezatként képviselőjelölteket indít és támogat a helyhatósági választásokon.

A 2002-es évi parlamenti választások során az UMDSZ az SZDP (o) jelöltjét, Gajdos Istvánt támogatja, míg a KMKSZ saját elnökét Kovács Miklóst indítja a magyar körzetben. A választásokat hivatalosan Gajdos István nyerte meg.

A 2006-os évben a választási rendszer megváltoztatása miatt a Kárpátaljai magyarságnak 1994 óta először nem sikerült magyar képviselőt indítania a parlamentbe. Ennek eredményeként a szervezet, a helyhatósági választásokra koncentrált és igyekezett több ellenjelöltet állítani a KMKSZ-el szemben.

A 2010-es helyhatósági választások esetében először vezetik be a vegyes választási rendszert, amelyen az UMDSZ lehetőségeihez mérten indít jelölteket.

³⁷ www.Umdsz.uz.ua 2014. 02. 15. 14: 28

Az UMDSZ számos magyar kulturális és politikai szervezetet tömörített magába, hogy támogatási bázisát növelje.

³⁷ www.Umdsz.uz.ua 2014. 02. 15. 14: 28

III. FEJEZET

Az 1990 és 1998 közötti helyhatósági választások Kárpátalján

3.1. Az 1990-es helyhatósági választások Kárpátalján

Egy kisebbség érdekeit szem előtt tartó szervezetnek alapvető célja, hogy részt vegyen a helyi döntéshozó szervekben. Ebben az esetben a szervezet által delegált képviselők száma sok mindent elárul magáról a szervezetről is egy választás során. Az 1990-es év helyhatósági választásait egyéni választási rendszer alapján tartották meg. A választások során a megyei tanácsba 120 főt választottak meg. A megyei tanács képviselőit 6-8 ezer fős körzetekből választották meg. A KMKSZ a megyei tanácsba 28 képviselőt jelöltetett, amelyből 11 képviselő került be a testületbe. A KMKSZ által támogatott jelöltek valamennyi magyarok által lakott területen jelöltették magukat. A választások során Ungvárról 4-en, Munkácsról és Nagyszőlősről 2-2, Técsőről és Viskről 1-1 ember jelöltette magát. A nagyszőlősi járásból Kovács Elemér és Milován Sándor. A beregszásziból Lőrincz Lajos, Tóth Mihály, Kovács Zoltán-Imre és Tuba Magdolna. Munkácsról dr. Majorossy István, míg a munkácsi járásból Nagy Balázs szerezte meg a képviselőihez szükséges szavazatokat. Ungvárról Dupka György, a járásból Orosz Ildikó és Szejkovszky Natália tudott pozíciókat szerezni. A megalakult 11 fős magyar frakciónak Tóth Mihály lett a vezetője. A magyar képviselőihez csatlakozott még Hubert Antal, Gerevics János, Bihari András is. A megyei tanács irányításával Szejkovszky Natáliát bízták meg, aki KMKSZ támogatottjaként indult, de közben állami berendezkedés egyik kiszolgálója is volt.

A választásokról viszonylag kevés információ és adat maradt fent, így csak a megyei tanácsra vonatkozó eredményeket mutattuk be.

3.2. Az 1994-es helyhatósági választások Kárpátalján

Az 1994-es választások továbbra is a többségi rendszer elvei alapján tartották meg. A választás nem a parlamenti választásokkal, hanem az elnökválasztással zajlott egy időben. A megnagyobbított körzetekből 60 képviselőt választottak be a megyei testületbe³⁸. A június 26-ai választásokon a következő személyek indultak a KMKSZ színeiben: dr. Bora László (ungvári 1. sz.), Orosz Ildikó (nagydobronyi 52. sz.), Halász József (csapi 51. sz.), Milován Sándor (tiszapéterfalvai 21. sz.) és Sebi János (szőlősvégardói 22. sz.) körzetből. KMKSZ támogatottként indultak a következő személyek, is mint pl. Zsupán E. Munkácsról, Füzesi János Nagyszőlősről, Czurkó János a homoki körzetből³⁹. Összességében elmondható, hogy a

³⁸ Orosz I.: I.m. 197.

³⁹ KOVÁCS Miklós: *Ukrajnai választások és magyar érdekvédelem 1989-2008 között*. KMKSZ, 2008.54.

9 KMKSZ által támogatott jelöltből négyen biztosan a szervezet és a magyarság érdekeit képviselték. A hatalom által támogatott személyek főképp a beregszászi járásban szereztek pozíciókat Braun Béla, Szabó Árpád és Hitman Tibor személyében⁴⁰. A beregszászi 14 számú muzsalyi választókerületben a KMKSZ által támogatott Brenzovics László elvesztette a választásokat Szabó Árpáddal szemben, míg az Ugocsa körzetbe sikerült Milován Sándornak mandátumot szereznie Kőszeghy Elemérrel szemben. A megyei és járási tanácsok vezetőinek nemzetiségi alapon való képviselete során a beregszászi és az ungvári járási testületben érzékelhető a népességhez viszonyított pozitív képviselet. A beregszászi járásban található községek képviselő testületeiben a magyar nemzetiségűek részaránya magasabb volt a magyar nemzetiségű lakosság jelenléténél. A beregszászi járás községek vezetőinek 2/3-a volt KMKSZ tagja, amely kedvező politikai helyzetet alakított ki a magyarság képviseletében. Ennek ellentétét képezi az a tény, hogy a megyei és járási végrehajtó hatalomban a magyar képviselet viszont alacsony maradt. Az ukrán közigazgatási rendszerben a meghatározó erőt a helyi adminisztráció gyakorolja, amelyben a magyar képviselők száma csekély, ennek következtében az érdekérvényesítés nem csupán a magas testületi részvétel függvénye, ami nem megalapozatlan, de a végrehajtó hatalom megyei vagy járási szinthez hasonló testületi képviseletes is szükséges lett volna⁴¹.

Az 1994-es választások során a megyei testület 60 fős testületéből 9 személy volt magyar nemzetiségű, amely 15, 2%-os képviseleti arányt jelentett. A beregszászi járási tanács 30 fős képviselőtestületéből 20 fő volt magyar nemzetiségű, ami 66,7 %-os képviseletet jelentett, s egyben meghaladta a magyar lakosság járáson belüli részarányát. A magyar lakosság második legmagasabb képviselete az ungvári járásban alakult ki, ahol a magyar képviselet 43%-os volt a járási testületen belül. A nagyszőlősi járásban csupán 34%-os volt a magyar nemzetiségű képviselők aránya. Összességben elmondható, hogy a járások testületeit alkotó 347 képviselőből 14,1%-a volt magyar nemzetiségű, ami éppen, hogy meghaladta a 13,4 %-os lakosságon belüli részarányt. A járási tanácsokon belül csak a beregszászi és az ungvári járási testületekben magasabb a magyar képviselők aránya a lakosság nemzetiségi arányaihoz képest⁴². A járások adminisztrációinak nemzetiségi arányok szerinti megoszlása tekintetében nem sokban különbözött a képviselő testületétől. A két képviseleti a hatalom hányadosa alapján kiderül, hogy a beregszászi és a nagyszőlősi járások pozitív alul képviselettel rendelkeztek, míg az idáig pozitív magyar képviselttel rendelkező megyei és ungvári járás negatív mutatókkal. Ennek oka a szándékosan alacsony szinten tartott magyar képviselet a végrehajtó hatalom szintjein. Az 1994-es választások elemzése a következő eredményeket nyújtotta a KMKSZ-re vonatkozóan. A beregszászi járás rendelkezett a

⁴⁰KOVÁCS:I. m. 27.

⁴¹GULÁCSI Géza: *Kis magyar nemzetiségpolitika*. Ungvár, 2009. 85.

⁴²Kovács: I. m. 30

legnagyobb magyar lakossággal, melynek értelmében itt volt a legmagasabb 82%-os a KMKSZ által jelölt képviselők száma. A képviselők közel 88%-a volt magyar nemzetiségű, ami egyben megegyezik a járás magyar lakosságának arányával is. A tanácsok elnökeinek nemzetiségi megoszlását tekintve a képviselők 97,7% volt magyar nemzetiségű. Ebből a képviselőjelöltek 58%-a rendelkezett KMKSZ tagsággal⁴³.

3.3. 1998-as helyhatósági választások Kárpátalján

Az 1998-as helyhatósági választásokat a parlamenti választásokkal egy időben bonyolították le. A megyei és járási testületeket nyílt preferenciális lista alapján választották meg, amely során minden alegység meghatározott számú képviselőt küldött a testületbe. Hasonló rendszer alapján történt meg a járási tanácsok képviselőinek megválasztása, ahol alegységenként 2-3 kvóta alapján delegáltak képviselőket a járási tanácsba. A polgármestereket, illetve a települési önkormányzatok képviselői testületeit egyszerű többségi rendszerben választották meg⁴⁴. A szervezet számára a helyi képviselet legalább annyira fontos volt, mint a magyar szervezet működése a területen⁴⁵.

A megyei tanács döntése alapján a testület létszámát 75 tagúra bővítették, amelybe minden közigazgatási egység 5 képviselővel képviseltette magát. További döntés született a képviselők megválasztására vonatkozó körzetesítésről⁴⁶. A választási rendszer lehetővé tette egy és ugyanazon személyek egyéni és pártlistán való indítását, valamint a törvényhozó testület és a helyhatósági testületekben való jelöltetést. Ennek köszönhetően a magyar jelöltek egyéni körzetekben és pártok listáján is egyaránt szerepelhettek⁴⁷. Az új rendszer hátrányosan érintette a magyar érdekérvényesítést, mivel a nem magyar többségű településeken nehezen sikerült annyi szavazatot összeszedni, amely elegendő lett volna a megyei testületbe való bejutáshoz.

A megyei testületbe a KMKSZ a következő személyeket jelöltette: az ungvári járásból: Halász Józsefet, Palkó Lászlót, Orosz Ildikót, és Soós Kálmánt. A beregszászi járásból Vári Fábián Lászlót és Brenzovics Lászlót. A nagyszőlősi járásból Milován Sándort és Virágh Lászlót támogatta a szervezet. A munkácsiból dr. Oroszi Pált és Popovics Bélát⁴⁸.

A magyar érdekérvényesítés növelése érdekében KMKSZ és az egykoron kivált BMKSZ alapszervezete közös jelölteket állítottak a választások során. Ennek köszönhetően beregszászi járásból a két szervezet Vári Fábián Lászlót, Brenzovics Lászlót, Pirigyi Bélát, Zubánics Lászlót indították közös jelöltként. A Nagyszőlősi járásban Milován Sándort,

⁴³ GULÁCSI Géza: I.m. 85.

⁴⁴ BEREI HÍRLAP: 16. szám. 1998. február 28. 1.

⁴⁵ KÁRPÁTI IGAZ SZÓ: 1998. január 13. 5.(15 548) szám. 2.

⁴⁶ KISZ: 15. évfolyam-558-559 szám. 1998. január 31. 15-16.1-3.

⁴⁷ KISZ: 15 évfolyam-560 szám. 1998. február 3. 17.

⁴⁸ KISZ: 15 évfolyam-568 szám. 1998. február 17. 25.

Virágh Lászlót és Dupka Györgyöt. A kiegyezés nem takarta a két szervezet szoros együttműködését, mivel nem kampányoltak közösen, illetve nem készült közös plakát⁴⁹. A választásokat megelőzően a KMKSZ beadvánnyal fordult a megyei választási bizottság felé, annak érdekében, hogy a kisebbség nyelvére is lefordítsák a szavazólapokat⁵⁰. A megyei tanácshoz intézett magyar szavazólapokkal kapcsolatban a választási bizottság pozitív döntést hozott és elrendelte a szavazólapok kétnyelvűre való lefordítását, amely egyszeri alkalom volt ezdáig.

Az 1998-as helyhatósági választásokon a beregszászi járásból Braun Béla, Brenzovics László, Nagy Károly és Zubanics László, Ivancso Ivan kerültek be a megyei testületbe. Az ungvári járásból a KMKSZ által támogatott jelöltek közül csak Varga Lajos és Palkó Lászlónak sikerült, annyi szavazatot összegyűjteni, amely elegendő volt a mandátumok megszerzéséhez⁵¹.

1998. április 16-án megtartott XIII. Megyei Tanácsi ülésen megválasztották a megyei tanács elnökhelyettesét Nuszer Ernőt, a Munkácsi Városi Tanács első elnökhelyettesét. A megyei testület elnökhelyettesének megválasztását követően döntés született az állandó 10 fős bizottságok felállításáról, amely a megyei bizottság állandó munkájában segédkezett. A bizottság napirendjének, etikai és adminisztratív kérdéseivel Braun Bélát bízták meg. Az oktatási, tudományi és tudományos ifjúságpolitikával kapcsolatos ügyeket Brenzovics László látta el. Zubánics László a stratégiai és nemzetiségi feladatokat dolgozta ki, míg Nagy Károly az egészségügy kérdéseit látta el⁵².

A 75 fős megyei tanácsból mindössze 6 fő volt magyar nemzetiségű, amely 9%-os részvételt jelent a döntéshozatalban a magyar lakosság arányához mérten. A beregszászi járásból az öt megyei képviselőből négyen voltak magyar nemzetiségűek, amely pozitívumnak minősül. Az 1994-es választásokhoz képest 50%-al csökkent a magyar nemzetiségének képviselete a megyei testületben. A választások sajnos beigazolták azt is, hogy a kisebbségek kiszorultak a helyi szintekről. Amelyben közrejátszott az a tény is hogy a nem színmagyar településeken a két magyar szervezet külön-külön állított jelölteket, ennek következtében a magyar szavazatok elaprózódtak az ukrán nemzetiségű félre leadott szavazatokhoz képest.

Az 1998-as helyhatósági választások során a beregszászi járási testületbe 90 főt választottak. A megválasztott 90 fős járás képviselőtestületének 82%-a volt magyar

⁴⁹ KISZ:15 évfolyam-570. szám. 1998. február 28. 29.

⁵⁰ KISZ: 15 évfolyam-583. szám. 1998. március 3. 29-40.

⁵¹ BEREI HÍRLAP: 30. szám. 1998. április 4. 1.

⁵² BEREI HÍRLAP: 34. szám. 1998. április 25. 1.

nemzetiségű, s csak 18%-a volt ukrán. A járások körzeteit az elmúlt hat helyhatósági választásai során nem változtatták meg, csak kisebb módosítások történtek.

A magyar nemzetiségi arányokat figyelembe véve a beregszászi járásban magyar képviselők 1989-es népszámlálási adatok alapján 83%-an voltak képviseltetve⁵³.

⁵³ KOVÁCS Miklós: I.m. 83.

IV. FEJEZET

2002 és 2010 közötti helyhatósági választások Kárpátalján

4.1. A 2002-es helyhatósági választások Kárpátalján

A 2002-es helyhatósági választásokat az előző választási rendszerhez hasonlóan zajlottak le, annyi különbséggel, hogy időközben Beregszász városa is járási jogú város lett, így a városból is öt megyei képviselőt választottak meg.

A III. összehívású Megyei Tanács ülészakán döntést fogadtak el arról, hogy az elkövetkezendő választások során a megyei testület létszámát 85 főben állapítják meg, amelyben minden egyes járás és megyei alárendeltségű város 5-5 személlyel képviselteti magát⁵⁴.

A KMKSZ a beregszászi járásból a következő személyeket jelölte képviselőként a megyei testületbe: Horkay Sámuel, Tóth Gézát, Orosz Ildikót, Brenzovics Lászlót, Barta Ferencet, Bakancsos Lászlót és Izsák Tibort⁵⁵.

A választások során elért eredmények alapján a Megyei Tanács testületébe a következő személyeknek sikerült bekerülnie KMKSZ támogatottsággal: Orosz Ildikónak (KMKSZ), Bakancsos Lászlónak (KMKSZ), Barta Ferencnek (KMKSZ), Brenzovics Lászlónak (KMKSZ) és Palkó Lászlónak (KMKSZ). A beregszászi járásból Péter Csabának (UMDSZ), Bihari Andrásnak (UMDSZ), Ivancso Ivannak (ukrán jelölt), Margitics Kszenija (ukrán jelölt), Fusnics Inrij (ukrán jelölt) személyek jutottak mandátumhoz. A 90 fős megyei testületből a KMKSZ és az UMDSZ által jelölt képviselők közül 10 %-os a magyar képviselőalakult ki. A bekerült magyar képviselők több mint 50%-a KMKSZ jelöltjeként került be a Megyei Tanácsba⁵⁶. Az UMDSZ jelöltjeként lett az Ungvári Járási Tanács elnöke Szejkovszki Natália, illetve Revák József a Beregszászi Járási Állami Közigazgatási Hivatal.

A Beregszászi Járási Tanács 90 fős testületének 80%-a volt magyar nemzetiségű, amely alacsonyabb a járás magyar nemzetiségi arányaihoz képest, még mindig magyar többséget alkotott. A járási adminisztráció vezetői pozíciójába magyar nemzetiségű személy került Bihari András UMDSZ tag személyében. A beregszászi Járási Tanács vezetését is az UMDSZ által jelölt személy Erdélyi Károly látta el. A Járási Tanács nagy részét az átalakult UMDSZ alkotta.

⁵⁴ KISZ: 16 évfolyam-365 szám. 2002. április 9. 1-2.

⁵⁵ KISZ: 16 évfolyam-355 szám. 2002. március 43. 2.

⁵⁶ KISZ: 16 évfolyam-565 szám. 2002. április 9.1-2.

4.2. A 2006-es helyhatósági választások Kárpátalján

A 2006-os helyhatósági választásokat a parlamenti választásokkal párhuzamosan tartották meg. A helyhatósági választások megyei szintjén másfajta pártkoalíció körvonalazódott, mint a parlamenti szinten. A Kárpátaljai Megyei Tanácsban a Mi Ukrainánk Blokk, Julia Timosenko Blokkjának egy része, a Régiók Pártja, a KMKSZ, az UMDSZ és Ukrajna Szocialista Pártja lépett koalícióra, összesen 67 képviselő. Míg ellenzékben 23 képviselő maradt (Litvin Népi Blokkja és Julia Timosenko Blokkjának másik része)⁵⁷.

A választások során a KMKSZ-nek sikerült átlépni a 3%-os küszöböt, míg az UMDSZ-nek nem, a 39 induló pártból csak a 7 helyen végzett⁵⁸. Az ungvári járásban a szavazók többsége azaz 22,8%-a a Julia Timosenko által vezetett BJUT pártra szavazott. A járásban összesen hét párt lépte át a 3%-os küszöböt. A Beregszászi Járásban is hasonlóan alakult a helyzet, viszont a pártok közül a Viktor Juscenko által vezetett Mi Ukrainánk pártja szerezte meg a szavazatok 21,9%-át, míg a Timosenko által vezetett BJUT második csak a második lett a szavazatok 16,75%-val. A harmadik helyen a Régiók Párja szerepelt 9,79%-al⁵⁹. A negyedik helyen a KMKSZ végzett, míg az UMDSZ által szerzett 7,16% csak a hetedik helyre volt elegendő. A járásban a magyar párok egyikének sem sikerült megközelítenie a 3% küszöböt.

A 90 fős megyei tanácsba a KMKSZ öt helyet, míg az UMDSZ 4 képviselői pozíciót szerzett. A kisebbség alacsony képviseleti reprezentativitásának oka a szavazatok elaprózódása, az ukrán jelöltekre történő voksolás, illetve az alacsony részvételi arány. Sikerként könyvelhető el a kisebbség számára, hogy a megyei testületben az egyik elnökhelyettesi pozíciót magyar képviselő szerezte meg. A KMKSZ színeiben induló magyar képviselőt Brenzovics Lászlót a Megyei Tanács testülete ellenszavazat nélkül szavazta meg. Az Ungvári és Nagyszőlősi Járási Tanács esetében az alelnöki posztot a KMKSZ pártja által indított képviselők tölthették be.

A Beregszászi Járási Tanács szintén 90 főből állt, amelyből a KMKSZ-nek 27 képviselői pozíciót, míg az UMDSZ-nek 24-et, illetve az alelnöki pozíciót is sikerült megszereznie. A Mi Ukrainánk 14 képviselőit, a pedig Régiók Pártja 13 képviselői helyet szereztek a járási testületben. A KMKSZ és az UMDSZ által⁶⁰.

⁵⁷Volodimir BODNAR – Jurij OSZTAPEC: *A 2006. évi ukrainai parlamenti választások országos és regionális aspektusból*. 21.

⁵⁸KISZ: II évf., 40. 107 szám. 2006. március 28. 3.

⁵⁹KISZ: II. évf. 46-47. 108-109. szám. 2006. április 2. 2-3.

⁶⁰KHÖT: I.m. 2011. 52.

A településeken az előző helyhatósági választásokhoz képest a helyzet megfordult, mivel a 68 falusi településből 45 településen az UMDSZ jelöltje nyerte meg a polgármesteri pozíciót. Ennek köszönhetően a tanácsokban 70%-os UMDSZ többség alakult ki.

4.3. A 2010- es helyhatósági választások Kárpátalján

A 2010-es év újabb megmérettetést jelentett a kárpátaljai magyar kisebbség számára. A helyhatósági választások során először vezették be a vegyes választási rendszert. A választási rendszer értelmében a képviselők felét a 4%-os küszöb által meghatározott pártlisták alapján választották, míg a másik felét az egyéni körzetekben választották meg.

A megyei testületbe 108 képviselőt lehetett bejuttatni, a képviselői pozícióknak a felét pártlista, míg a másik felét az egyéni körzetek képviselői adták. Az egyéni körzetekben minden járás és járási jogú város 3-3 képviselőt delegálhatott a megyei testületbe⁶¹.

A megyei tanács, illetve a Központi Választó Bizottság hivatalos honlapján közzétett választási adatok alapján a megye önkormányzati választásán 947 727 szavazópolgárból 521 733 polgár azaz a szavazáshoz jogosultak 55,05%-a adta le a szavazatát. A pártlistás szavazás alapján a Egységes Centrum⁶² lett az első a szavazatok 24,14%-al. A megszerzett szavazatok 20 mandátumot jelentett. A második helyen a Régiók Pártja szerepelt 18,43%-al, amely 16 képviselői mandátumot jelentett, harmadik helyen a Batykivcsina szerepelt 8,7%-al, ami 7 mandátumot jelentett. A pártlista negyedik helyén a Front Zmin állt 6,17%-os szavazattal és 5 képviselői mandátummal. A hatodik helyet a KMKSZ szerezte meg, amely csak 3 mandátumot jelentett a magyar érdekvédelmi szervezet számára⁶³. A másik magyar érdekvédelmi szervezetnek az UMDSZ-nek nem sikerült pártlistán képviselői pozícióra szert tenni. Az 54 egyéni választóköri körzetben a pártlistához hasonlóan a JC által támogatott képviselők szereztek többséget, 26 mandátumot, míg a Régiók Pártja 21-et, az UMDSZ-UMDP 4-et, a Batykivcsina, a Sziljna Ukrajnba és az Ukránn Szocialista Párt 1-1 képviselői pozícióra tett szert. Ez alapján a megyei tanács 108 fős testületébe a két magyar érdekvédelmi szervezet csak hét képviselőt delegálhatott. A UMDSZ és KMKSZ által jelölt 7 képviselőre 35 810 szavazat érkezett. Az alacsony szavazati szám fő oka az, hogy sok magyar ukrán pártok jelöltjeire szavazott. A választások során az UMDSZ-UMDP-re 15 354-en adták le a szavazatukat, amely a szavazatok 2,94- át tette ki. Ez persze kevésnek bizonyult, mivel nem lépte át a 3%-os küszöböt. A KMKSZ-nek sikerül átlépnie a 3%-os küszöböt, így három személy kapott helyett a megyei testületben. Az egyéni körzetekben a KMKSZ nem tudott mandátumhoz jutni, mivel nem került be egyetlen egyéni jelöltként induló KMKSZ-es

⁶¹ KISZ: VI. évf. 134. 997. szám. 2010. szeptember 11. 1-3.

⁶² Egységes Cenrtum (Jegyiniij Centr)- Kárpátaéján Viktor Baloga által vezette párt

⁶³ KHÖT: I.m. 2011. .45.

képviselő sem a megyei testületbe. Az másik magyar érdekvédelmi szervezet az UMDSZ viszont listán nem tudott mandátumhoz jutni, csak az egyéni körzetekben tudott 4 mandátumot szerezni.

A két magyar szervezet a KMKSZ és az UMDSZ 9 képviselői mandátumot szerzett összesen. A két szervezet által összegyűjtött szavazatok és mandátumok összehasonlításával, akkor arra következtetésre juthatunk, hogy a magyar képviselet alul van képviseltetve a magyarság nemzetiség részarányához képest. A két lista összeegyeztetése esetén ezen legalább 2 pozícióval több helyet biztosított volna a számítások alapján. A két szervezet a 2006-os évhez viszonyítva rengeteg szavazatot veszített⁶⁴.

A Beregszászból a következő személyek jutottak be a megyei testületbe: Mihajlo Lakatos (RP), a Beregszászi Erdőgazdaság igazgatója, Ivan Vojtovics vállalkozó, Bárdos István (KMKSZ) tanár, Kincs Gábor (UMDSZ), Orosz Ildikó (KMKSZ) a Pedagógus Szövetség és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnöke, Marija Bubnyak (JC), Vaszil Pecsora vállalkozó (JC), J. Fuscics (RP) és Kertész Árpád (KMKSZ)⁶⁵. A járásból Ihor Szviscsó a Beregszászi Járási Közigazgatási Hivatal elnöke, Medvigy István a Beregszászi Járási Közigazgatási Hivatal első helyettese, valamint Péter Csaba vállalkozó (UMDSZ) lett a Megyei Tanács tagja⁶⁶. Ez a szám minden esetben visszalépést mutat a KMKSZ képviseltetésében, mivel az előző 2006-os választásokon a képviselőik száma 5 fő volt, ami 2 fővel lett kevesebb.

A beregszászi járásban kialakított 49 szavazókörzetben 12 753 állampolgár adta le voksát valamelyik jelöltre. A szavazáson a Régiók Pártja 10 584 szavazatot szerzett.⁶⁷ A Beregszászi Járási Tanácsba a KMKSZ és az UMDSZ összesen 56 képviselőt delegált. A számadatok tükrében kiderül, hogy a magyar szervezetek képviselete az előző ciklushoz képest a járási tanácson belül is 18 képviselővel csökkent. A KMKSZ-UMP-nek 21 mandátumot sikerült megszereznie, amely 42%-al kevesebb mandátumot eredményez, mint a 2006-ban. Az UMDSZ-UMDP-nek sikerült fenntartania a 2006-os eredményeket, amely során 35 képviselői helyet szerzett.

A beregszászi járási testület létszámát lecsökkentették 90 főről 62 főre, amely nagyban érintette a magyar kisebbségi érdekeket védő szervezeteket, mivel ebben a járásban volt a legnagyobb magyar lakosság száma. A választások az UMDSZ-UMDP 35 képképviselői tábora a 2006-os évhez képest. Az UMDP a beregszászi járásban rendelkezett a legnagyobb frakcióval. Ennek következtében a Beregszászi Járási Tanács elnöke: Bihari András lett. Az UMDSZ-től még pozícióba került Braun Béla, akit ismét a beregszászi járási alelnökké

⁶⁴ KISZ: VI. évf. 162-163. Szám. 2010. január 1. 4.

⁶⁵ KÁRPÁTALJA: IV. évf. 512. szám. 2010. november 5. 3.

⁶⁶ <http://www.beregovo.uz.ua/hu/index.php/component/content/article/472-egyesekek-veszitetek-masok-gyztek.html>

⁶⁷ KISZ: IV. évf. 9-10 (872-873.) szám. 2010. január 21. 2.

választották meg. A két magyar párt listáján a következő személyek jutottak be a Beregszászi Járási Tanácsba: Bajó János, Bakancsos László, Lengyel László, Males János, Szabó Árpád, Tóth Miklós, Bihari András, Bíró Tibor, Braun Béla, Géczy Tihamér, Horváth László, Kuni Mihály, Orosz Sándor, Pécsi Éva, Szegedi Erzsébet, Fejes Tibor, File Károly, File Erzsébet és Jakab Béla⁶⁸.

⁶⁸ KHÖT: I.m. 2011. 45

V. FEJEZET

Az 1990- 2010 közötti választási időszak helyhatósági választásainak összesített eredményei

Az 1990-es év óta a kárpátaljai magyar kisebbségnek lehetősége van képviseltetni magát a helyi önkormányzatokban, ezáltal sorsának kovácsolójává is vált. 1990-ben a helyhatósági választások során a KMKSZ megyei tanácsba 11 főt delegált, amely jó eredménynek minősült az érdekérvényesítés szempontjából. A viszonylag magas képviseltség, amely nem sokban marad el a megyei nemzetiségi arányaitól, annak köszönhető, hogy nagy létszámú volt a testület, illetve csak egyéni körzetekből kerültek be a képviselők. További befolyásoló tényezőnek minősül, hogy csak egyetlen magyar érdekvédelmi szervezettel rendelkezett a magyar kisebbség, amely által nem történt meg a szavazatok elaprózódása. Az 1994-es év folyamán egyre érezhetőbbé vált a magyarság széthúzása, amelynek kiváló bizonyítéka az, hogy ekkorra a kisebbség két érdekeket védő szervezettel is rendelkezett. A 9 képviselői pozíció szinte fele-fele arányban oszlott meg a szervezetek között. Az eredmények önmagukért beszélnek, az 1994-ben megszerzett megyei pozíciók már a magyarság alulképviseltségről árulkodnak. Az 1998-as helyhatósági választásokon a magyar szervezeteknek mindössze 6 képviselőjelöltet sikerült bejuttatni a megyei tanácsba. A 1990 és 1994 választásokhoz képest a magyar képviselet az 1998-as helyhatósági választások után visszaesett. A gyenge szereplésnek az oka, hogy a két szervezet egymással szemben állított jelölteket és egymással versenyezve erős lejárató kampányait folytatott. A megyei tanácsban szerzett 6 képviselői pozíció a magyar lakosságot 7%-ban képviselte, amely messze elmarad a terület 12% nemzetiségi arányához képest. A 2002-es választások során a magyar szervezeteknek összesen 9 személyt sikerült bejuttatnia megyei testületbe. Természetesen a Tanács létszáma is növekedett, mivel 2001-ben Beregszászt járási jogú várossá nyilvánították. Ennek köszönhetően a legmagyarabb település is részt vehetett a megyei testület munkájában. A 2006-os év folyamán új választási rendszert alkalmaztak, amely az arányosság elvén működött. A választások során a magyar érdekvédelmi szervezeteknek nem sikerült parlamenti képviseletet szereznie, ezáltal nagyobb hangsúlyt kapott a helyi tanácsokban való részvétel. 2010-es helyhatósági választások eredményei azt mutatják, hogy a magyar szervezeteknek nem sikerült nagyobb képviseletre szert tenniük, hanem stagnáló tendenciát mutatnak.

A Beregszászi járási testületre vonatkozóan nem sikerült megbízható adatforrásra bukkanni, az erre vonatkozó információk hiányosak voltak. Ennél fogva csak az 1998-as évtől tárgyaljuk a járás testületében végbemenő változásokat. Az 1998-as választások során a Beregszászi Járási Tanács testületének létszámát 90 főben állapították meg. A testületet 82,3%-ban magyar nemzetiségű képviselők alkották, míg ukránok 17,7%-ban. Bár az

eredmények kecsesgetőek, de mégsem adnak okot a megnyugvásra, mivel ha a nemzetiségi részarányt vesszük figyelembe a járás lakosságán belül, akkor kiderül, hogy a testület magyarsága alulvan reprezentálva. A beregszászi járás fontos választókerületnek minősül a magyar érdekvédelem szempontjából, mivel a magyar lakosság nagyrészt a járás területén összpontosul. Ennek köszönhetően járás körzeteiből megválasztott megyei és járási képviselők nagy része is magyar nemzetiségű. Így elengedhetetlen, hogy a beregszászi járásban tanácsi szinteken a magyar képviselet nemzetiség arányaihoz képest legyen biztosítva a magyar szervezetek számára. A 2002-es helyhatósági választásokat követően a magyar képviselet aránya csökkent a beregszászi járási tanácsban.

Az elért magyar eredmények a döntéshozó szervezetekben csapódtak le, amely során magyar érdekeket figyelmen kívül hagyva, sokszor a magyarságra nézve negatív intézkedések születtek.

ÖSSZEFOGLALÁS

Munkánk elemző és szintetizáló munkának minősül, amelynek célja az volt, hogy bemutassa a helyhatósági választások alakulását az elmúlt 24 évben. Továbbá hogyan és milyen eredményekkel szerepeltek a kárpátaljai magyarok a független Ukrajnában tartott helyhatósági választásokon. A téma részletes feltárása elsősorban a kárpátaljai magyarság helyzetének a megértéséhez járul hozzá.

Hiánypótlónak is minősül a munka, mivel még nem készült olyan átfogó elemzés, amely a rendszerváltástól napjainkig mutatná be a helyhatósági választásokat és azon résztvevő magyar érdekvédelmi szervezetek szereplését.

A szakdolgozat megírása során a legnagyobb problémát a szakirodalom hiánya jelentette, ugyanis a fent említett és a kutatás során alapul vett művek nem tartalmazzak részletes információkat a helyhatósági választásokkal kapcsolatban egészen napjainkig, így ezeket a részleteket a kárpátaljai sajtóorgánumból összegyűjtött információkkal egészítettük ki.

A munka során a kárpátaljai magyar kisebbség részvételét vizsgáltuk a helyi önkormányzatok irányító szerveiben különböző választási időszakokban. A vizsgált 1990 és 2010 közötti időszakban hat alkalommal tartottak helyhatósági választásokat. A helyhatósági választásokon a magyar érdekvédelmi szervezetek a lehetőségekhez mérten igyekezett mindig képviseltetni érdekeit. Ennek legfőbb oka, hogy a döntéshozó szervezetekben születnek azok az intézkedések, amelyek befolyásolhatják a magyar érdekek érvényesülését.

Az 1990-es évtől kezdődően a magyar lakosság képviselete az 1998-as évekig pozitívnak nevezhető, amely során a magyar kisebbség képviselete viszonylag kis mértékben volt alulreprezentált a helyi lakosság nemzetiségi arányaihoz képest. A 2002 és 2010 közötti időszakban a magyar lakosság száma és az azt képviselő szervezetekre leadott szavazatok is csökkentek. A tárgyalt időszak elemzése során arra a következtetésre jutottunk, hogy a magyar szervezetek az elmúlt helyhatósági választásokon nem tudtak nagyobb támogatói táborra szert tenni, hanem ezzel ellenkezőleg megosztottabbá váltak a két rivalizáló magyar szervezetnek köszönhetően. A helyhatósági szinteken a magyar érdekvédelem a képviselet szempontja alapján közel stagnáló eredményeket mutattak, mivel az elmúlt 3 választási időszak során (2002, 2006 és 2010-ben) szinte azonos számú mandátumot sikerült szereznie a két magyar érdekvédelmi szervezetnek.

Úgy gondoljuk, hogy a vizsgált témakört érdemes további kutatás tárgyává tenni, más szemszögű megközelítésből.

Municipal elections in Transcarpathia especially focusing on the election results achieved by Hungarians in the district of Beregszász (Berehove)

Summary

In all countries of the region, including in Ukraine too, a large number of national minorities live whose fate has not solved and to study their status is still relevant now. The aim of our work is to show the results of local and municipal elections and also the representation of Hungarians in Transcarpathia over the last 24 years.

In the given study we examine the participation of Transcarpathian Hungarians in local government bodies over different election periods. There have been six local elections during the period 1990–2010 which is under the review of this work. Interest groups and organizations of Hungarians usually tried to take part in local and municipal elections to represent the Transcarpathian Hungarian people's interests. The main reason of it is that the local government bodies are those decision-makers which can influence the success of Hungarian minority interests at the local level. From the beginning of the 1990s until 1998 the representation of local Hungarian population was really good. In the period between 2002 and 2010 the number of the given votes for the representing organizations of Transcarpathian Hungarians decreased. The main reason of it was that the electoral members of local Hungarian population fell into two groups.

FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉK:

1. BARANYI BÉLA: *Kárpátalja. Ungvár. 2002.*
2. Bayer József: *A politikatudomány alapjai.* Napvilág Kiadó. Bp. 2000.
3. BOTLIK József: *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján 1918-1945.* Nyíregyháza, 2005
4. DARCSI Karolina: *A 2006-os ukrainai választások és a Kárpátaljai magyarság. II.* Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Kutatóintézet Tanulmánygyűjteménye. PoliPrint Kft. Ungvár, 2010.
5. DARCSI KAROLINA: *A kettős állampolgárság kérdése az ukrán sajtóban.* PoliPrint Kft. Ungvár, 2012.
6. Dupka György et. al.: *A kárpátaljai Határ menti önkormányzatok társulása.* KHÖT kézikönyv. Ungvár-Beregszász, 2011.
7. FEDINEC Csilla: *Kárpátalja 1919-2009.* Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete. Bp. 2010.
8. GYÖRI Szabó Róbert: *Kisebbség autonómia, regionalizmus.* Osiris kiadó. Bp. 2006.
9. GULÁCSI Géza: *Kis magyar nemzetiségpolitika.* Ungvár, 2009.
10. IVÁN ANDRÁS: *Évfolyammunka: Magyar érdekvédelem 1998-2006 között Kárpátalján a választási eredmények tükrében* RFKMF 2013.
11. KACSUR Gusztáv: *Tíz év a Kárpátaljai magyarság szolgálatában.* Ugocsa Print, 1999.
12. KOVÁCS Miklós: *Ukrainai választások és magyar érdekvédelem 1989-2008 között.* KMKSZ, 2008.
13. KOVÁCS Miklós: *Üzenet a kalapács alól.* KMKSZ. Ungvár, 1998.
14. Kovács Miklós és Darcsi Karolina: *Politológia. Jegyzet a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola hallgatói számára.* PoliPrint Kft. Ungvár. 2006.
15. MÓRICZ Kálmán: *Kárpátalja sorsfordulói.* Hatodik síp Alapítvány. Bp. 2001.
16. OROSZ Ildikó: *A függetlenségtől a narancsos forradalomig. II.* Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. PoliPrint Kft. Ungvár, 2007.
17. UKRAJNA ALKOTMÁNYA. *Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának hivatalos kiadványa.* Információs Nyomdai Ügynökség „IBA”, 1996. 133. cikkely
18. VOLODIMIR Bodnár – Jurij Osztapec: *A 2006. évi ukrainai parlamenti választások országos és regionális aspektusból.*

Felhasznált sajtó cikkek:

19. BEREGI HÍRLAP. 17. Évfolyam-560. szám. 1998. február 10.
20. BEREGI HÍRLAP: 16. szám. 1998. február 28.

21. BEREKSZÁSZ: 44. (531.) szám. 2010. november 5.
22. BEREGI HÍRLAP: 30. szám. 1998. április 4.
23. BEREGI HÍRLAP: 34. szám. 1998. április 25.
24. BEREGI HÍRLAP: 30. szám. 1998. április 4.
25. KÁRPÁTALJA: 4. szám. 1990. június 23.
26. KÁRPÁTALJA: IV. évf. 512. szám. 2010. november 5.
27. KÁRPÁTI IGAZ SZÓ: 1998. január 13. 5.(15 548) szám. 2.
28. KISZ: 15 évfolyam-602 szám. 1998. április 16.
29. KÁRPÁTALJA: 275. Szám. 2006. április 21.
30. KISZ: 16 évfolyam-316 szám. 2002. január 10.
31. KISZ: 16 évfolyam-365 szám. 2002. április 9.
32. KISZ: 16 évfolyam-319 szám. 2002. január 15.
33. KISZ: 16 évfolyam-355 szám. 2002. március 43.
34. KISZ: 15. évfolyam-558-559 szám. 1998. január 31.
35. KISZ: 15 évfolyam-560 szám. 1998. február 3.
36. KISZ: 15 évfolyam-568 szám. 1998. február 17.
37. KISZ: 15 évfolyam-570 szám. 1998. február 28.
38. KISZ: 15 évfolyam-583 szám. 1998. március 3.
39. KISZ: 15 évfolyam-584 szám. 1998. március 28.
40. KISZ: 16 évfolyam-350 szám. 2002. március 14.
41. KISZ: 16 évfolyam-362 szám. 2002. április 4.
42. KISZ: 16 évfolyam-565 szám. 2002. április 9.
43. KISZ: 16 évfolyam-373 szám. 2002. április 25.
44. KISZ: II évf., 40. 107 szám. 2006. március 28.
45. KISZ: II. évf. 46-47. 108-109. Szám. 2006. április 2.
46. KISZ: VI. évf. 134. 997. szám. 2010. szeptember 11.
47. KISZ: VI. évf. 124-125. 987-988. szám. 2006. augusztus 26.
48. KISZ: VI. évf. 162-163. Szám. 2010. január 1.
49. KISZ: IV. évf. 9-10 (872-873.) szám. 2010. január 21.
50. Ukrajna Alkotmányának cikkelyei

Internetes források:

51. [http://www.beregovo.uz.ua/hu/index.php/component/content/article/472-egyese-
veszitetek-masok-gyztek.html](http://www.beregovo.uz.ua/hu/index.php/component/content/article/472-egyese-
veszitetek-masok-gyztek.html)
52. [http://www.beregovo.uz.ua/hu/index.php/koezelet/384-a-varosi-tanacsterem-varja-az-uj-
kepviseloket-.html](http://www.beregovo.uz.ua/hu/index.php/koezelet/384-a-varosi-tanacsterem-varja-az-uj-
kepviseloket-.html)

53. http://tra.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=143&Itemid=56 / 2007-11-19
54. <http://www.karpatalja.com.ua/kmksz/tortenete.html> 2014.02.22. 12:05
55. <http://www.karpatalja.com.ua/kmksz/program.html> 2014.02.22. 12:08
56. <http://www.karpatalja.com.ua/kmksz/alapszabaly.html> 2014.02.22. 12:06
57. <http://www.karpatalja.com.ua/kmksz/1997.html> 2014.02.22. 11:42
58. [www. Umdsz..uz.ua](http://www.Umdsz..uz.ua) 2014. 02. 15. 14: 25
59. [www. Umdsz..uz.ua](http://www.Umdsz..uz.ua) 2014. 02. 15. 14: 28
60. <http://www.karpatalja.com.ua/kmksz/1998.html> 2014.02.22. 11:43

MELLÉKLET

1. ábra: A képviselői és a végrehajtó hatalom megoszlása

Forrás: BARANYI BÉLA: Kárpátalja. Ungvár. 2002.

1. táblázat: A kárpátaljai magyar kisebbség és a KMKSZ a helyhatalmi szervezetekben 1994-ben

Járások, szintek	Magyar lakosság aránya	Részvétel a döntéshozó hatalomban			Részvétel a végrehajtó hatalomban			Részvétel a döntéshozó és végrehajtó hatalomban			Képviseltségi hányados R_d		
		R_1 %	összesen	magyar	R_h %	összesen	magyar	R_h %	összesen	magyar	R_h %	döntéshozó	végrehajtó
Megyei szint	12,5	59	9	15,2	943	46	4,9	1002	55	5,5	-1,2	-2,6	-2,3
Beregszászi járás	66,9	414	318	76,8	224	142	63,4	638	460	72,1	-1,2	-1,1	+1,1
Nagyszőlősi járás	24,7	414	141	31,8	411	110	26,8	855	251	29,4	-1,3	+1,1	+1,2
Ungvári járás	34,8	512	109	21,3	452	94	20,8	964	203	21,1	-1,6	-1,7	-1,7
Munkácsi járás	12,3	452	57	12,6	462	30	6,5	914	87	9,5	1	-1,9	-1,3
Felső-Tisza vidék	4,1	1284	33	2,6	1156	41	3,5	2440	74	3,0	-1,6	-1,2	-1,4
Egyéb járások	0,4	1545	2	0,1	1301	6	0,5	2846	8	0,3	-4	+1,3	-1,3
Összes járás	13,4	4651	660	14,2	4006	422	10,5	8657	1082	12,5	-1,1	-1,3	-1,1
Ungvár	7,9	25	3	12,0	68	1	1,5	93	4	4,3	-1,5	-5,3	-1,8
Munkács	8,1	25	0	0	266	15	5,6	291	15	5,2	-végt.	-1,5	-1,6
Minden szint	12,5	4760	672	14,1	5283	484	9,2	10043	1156	11,5	-1,1	-1,4	-1,1

Forrás: GULÁCSI Géza: Kis magyar nemzetiségpolitika. Ungvár, 2009.

2. táblázat: A kárpátaljai magyar kisebbség és a KMKSZ a helyhatalmi szervezetben 1994-ben

Járások, szintek	Tanács tagok										KMKSZ által jel. v. tám. tanács tagok				Tanácselnökök				
	Vizsgált települések száma	Magyar lakosság aránya %	összesen	magyar	%	KMKSZ-tag	% ¹	% ²	a KMKSZ-jelöltje v. támogatta	%	KMKSZ-tag	nem KMKSZ-tag	nem magyar nemzetiségű	a KMKSZ által nem tám. tagok	KMKSZ-részv. a helyi döntésh.	összesen	magyar	KMKSZ-tag	KMKSZ által támogatott
Beregszászi járás	18	88,1	169	148	87,6	121	71,6	81,8	98	58,0	93	5	1	28	55,0	13	12	7	3
Nagyszőlősi járás	9	75,9	74	60	81,1	45	60,8	75,0	50	67,6	45	5	1	0	51,0	7	4	2	3
Ungvári járás	10	62,9	67	57	85,1	51	76,1	89,5	40	59,7	37	3	0	14	55,2	6	6	5	3
Munkacsi járás	3	73,6	29	23	79,3	22	75,9	95,7	22	75,9	22	0	0	0	75,9	3	2	2	2
Felső-Tisza vidék	3	12,7	41	9	22,0	6	14,6	66,7	8	19,5	1	7	6	5	2,4	3	1	1	1
Összesen	43	58,8	380	297	78,2	245	64,5	82,5	218	57,4	198	20	8	47	52,1	32	25	17	12

Forrás: GULÁCSI Géza: Kis magyar nemzetiségpolitika. Ungvár, 2009.

1. diagram: A Beregszászi Járási Tanács nemzetiségi megoszlása 1998-ban

2.

Forrás: KISz: 15 évfolyam-584 szám. 1998. március 28.

3. **diagram:** Az 1998-ban megválasztott megyei testület nemzetiségi összetétele

Forrás: KISZ: 15 évfolyam-584 szám. 1998. március 28. (saját szerkesztés)

4. **diagram:** A megyei testületet alkotó pártok képviselőinek száma 2002-ben

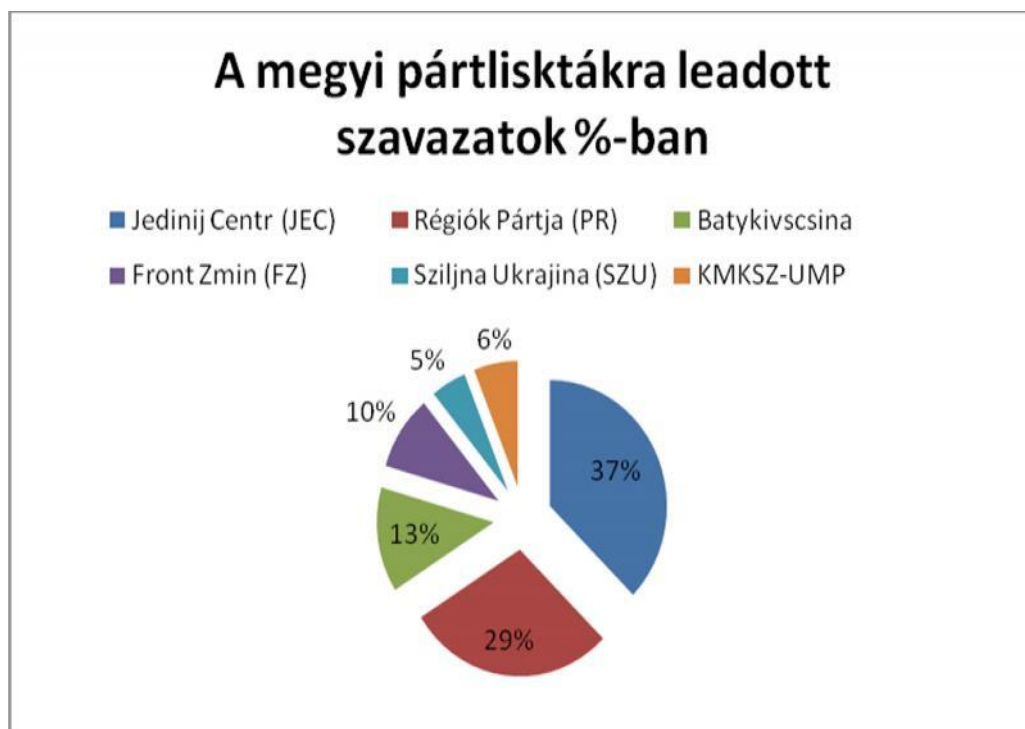
Forrás: KISZ: 16 évfolyam-362 szám. 2002. április 4.

3. táblázat: A Megyei Tanács egyéni körzeteiből bekerül képviselőjelöltek 2006 és 2010-ben

Megyei Tanács képviselők egyéni körzetekben		
Magyar pártok	2006	2010
KMKSZ-UMP	5	3
UMDSZ-UMDP	4	4

Forrás: Dupka György et. al.: A kárpátaljai Határ menti önkormányzatok társulása. KHÖT kézikönyv. Ungvár-Beregszász, 2011. 51.

5. diagram: A megyei testület pártlistájára leadott szavazatok eloszlása 2006-ban

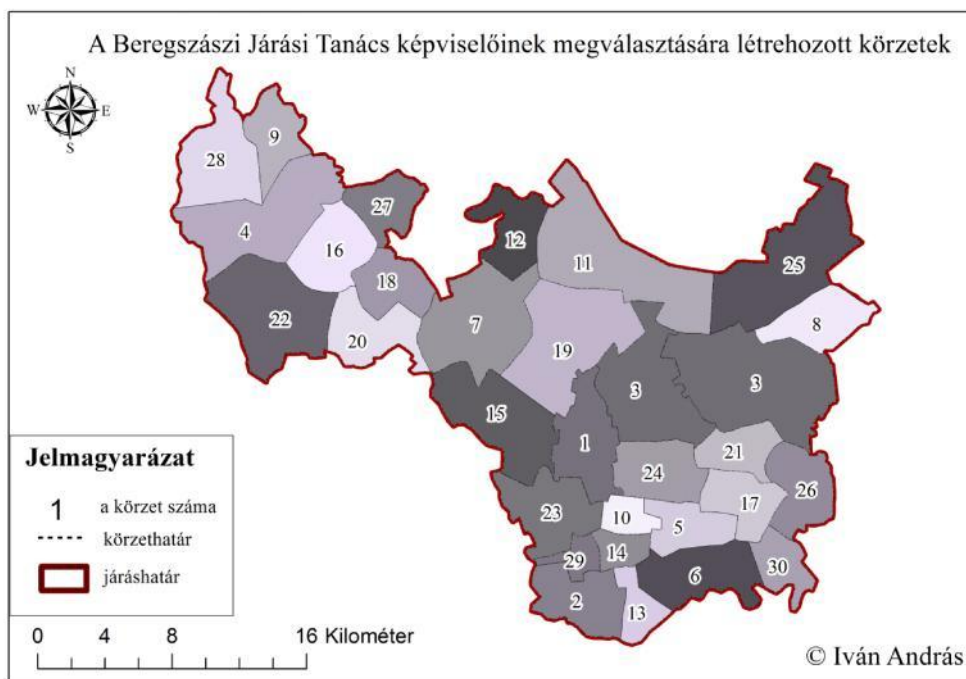
Forrás: KISZ: II. évf. 46-47. 108-109. Szám. 2006. április 2.

4. táblázat: Megyei Tanácsot alkotó pártok mandátum szerinti megoszlása 2006-ban

A pártlistákra leadott szavazatok a következőképpen oszlottak meg:	Pártlistás	Egyéni körzetekben induló képviselő
	Mandátum	
Jedinij Centr (JEC)	20	26
Régiók Pártja (PR)	16	21
Batykivcsina	7	1
Front Zmin (FZ)	5	1
Sziljna Ukrajina (SZU)	3	1
KMKSZ-UMP	3	0
UMDSZ-UMDP	0	4

Forrás: KISZ.: II évf., 40. 107 szám. 2006. március 28

2. ábra: A Beregszászi Járás Tanács képviselőinek megválasztására kialakított körzetek 1990-2010 között

Forrás: BEREGI HÍRLAP: 16. szám. 1998. február 28.; KISZ: VI. évf. 134. 997. szám. 2010. szeptember 11. (saját szerkesztés)

6. táblázat: Kárpátaljai megyei, járási tanácsok és járási jogú városok képviselőinek számszerű kimutatása

	2006	2006	2006	2010	2010	2010
	KMKSZ - UMP	UMDSZ- UMDP	Összesen	KMKSZ - UMP	UMDSZ -UMDP	Összesen
Megyei jogú városok						
Beregszász	8	6	14	3	10	13
Ungvár	0	0	0	2	0	2
Csap	4	0	4	3	0	3
Munkács	2	0	2	1	0	1
Huszt	2	0	2	0	0	0
Összesen:	16	6	22	9	10	19
Járások						
Beregszászi	27	24	51	10	19	29
Nagyszőlősi	11	6	17	5	8	13
Ungvári	7	5	12	6	5	11
Munkácsi	4	0	4	0	3	3
Összesen:	49	35	84	21	35	56
Mindösszesen:	70	44	115	33	49	82
Járási						
Nagyszőlős	3	0	3	2	1	3
Técső	3	3	6	3	6	9
Összesen:	6	3	9	5	7	12

Forrás: Dupka György et. al.: A kárpátaljai Határ menti önkormányzatok társulása. KHÖT
kézikönyv. Ungvár-Beregszász, 2011. 52.

7. táblázat: Beregszászi járási Tanács képviselőinek megoszlása 2010-ben

№	Pártok	Képviselők összesen	
		Fő	Százalékarány, %
1	UMDP Демократична партія угорців України	19	31,15
2	Egységes Centrum (JC) Єдиний Центр	17	27,87
3	Régiók Pártja (RP) Партія регіонів	13	21,31
4	KMKSZ Ukrajnai Magyar Párt "КМКС" Партія угорців України"	9	14,75
5	Változások Frontja "Політична партія "Фронт Змін"	2	3,28
6	Erős Ukrajna Політична партія "Сильна Україна"	1	1,64
Összesen:		61	100 %

Forrás: Dupka György et. al.: A kárpátaljai Határ menti önkormányzatok társulása. KHÖT
kézikönyv. Ungvár-Beregszász, 2011. 53.

8. táblázat Kárpátalja Megyei Tanácsának képviselőinek megoszlása 2010-ben

№	Pártok	Képviselők összesen	
		Fő	százalékban
1	Egységes Centrum (JC) Єдиний Центр	46	42,60 %
2	Régiók Pártja (RP) Партія регіонів	37	34,26 %
3	Batykivcsina (VO) Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"	8	7,40 %
4	Változások Frontja, "Політична партія "Фронт Змін"	5	4,63 %
5	UMDP Демократична партія угорців	4	3,70 %
6	Erős Ukrajna Політична партія "Сильна Україна"	4	3,70 %
7	KMKSZ Ukrajnai Magyar Párt "КМКС" Партія угорців	3	2,78 %
8	Ukrajna Szocialista Pártja Соціалістична партія України	1	0,93 %
Összesen:		108	100

Forrás: Dupka György et. al.: A kárpátaljai Határ menti önkormányzatok társulása. KHÖT
kézikönyv. Ungvár-Beregszász, 2011. 52.

9. táblázat: 1990 és 2010 között lebonyolított helyhatósági választások összesített eredménye a magyar szervezetekre vonatkozóan a Megyei Tanácsban

Év	KMKSZ	UMDSZ	Összesen
1990	11	-	11
1994	6	-	6
1998	3	3	6
2002	5	4	9
2006	5	4	9
2010	3	4	9

Forrás: KISz: 15 évfolyam-584 szám. 1998. március 28.; Dupka György et. al.: A kárpátaljai Határ menti önkormányzatok társulása. KHÖT kézikönyv. Ungvár-Beregszász, 2011. 5

